

Tadeusz Glemma

Udział ordynariusza chełmińskiego Piotra Kostki w konsekracjach biskupich

---

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 5/1, 53-58

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ GLEMMA

UDZIAŁ ORDYNARIUSZA CHEŁMIŃSKIEGO PIOTRA KOSTKI W KONSEKRACJACH BISKUPICH*

Ze spuścizny po ks. prof. Tadeuszu Glemmie
opracował, przypisy uzupełnił i do druku podał
Krzysztof Rafał Prokop

Piotr Kostka¹ kilkakrotnie uczestniczył w konsekracjach biskupów, którzy w imię przyjaźni prosili go o tę przysługę. Głównym konsekratorem był tylko raz, u Hieronima Rozrażewskiego². Nominat włocławski wystosował równocześnie zaproszenie do obydwu

* Publikowany artykuł stanowi fragment nie wydanej dotychczas drukiem drugiej części monografii życia i działalności biskupa Piotra Kostki (część pierwsza: T. G l e m m a, *Piotr Kostka. Lata młodości i działalność polityczna 1532-1596*. (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. R. 61:1959, nr 2), przedstawiającej jego pracę kościelną oraz charakterystykę osobowości z uwzględnieniem zainteresowań naukowych i mecenatu. W niniejszej edycji zaktualizowano informacje odnośnie do cytowanych źródeł (zwłaszcza ich współczesnego przechowywania), gdyż wskazania autora w tym względzie odnosiły się do stanu sprzed II wojny światowej (przede wszystkim: Archiwum Diecezjalne we Fromborku), a także uwzględniono w przypisach nowszą literaturę przedmiotu. Nowe przepisy, jak również wszelkie pochodzące od wydawcy uzupełnienia w starych, odróżniono od oryginalnych partii tekstu kursywą.

¹ *O biskupie tym zob.: A. T o m c z a k, Kostka Piotr, : Polski słownik biograficzny (dalej cyt. *PSB*). T. 14: 1968-1969, s. 353-355; M. K o r o l k o, Poczet sekretarzy królewskich Zygmunta Augusta (1548-1572). Odrodzenie i Reformacja w Polsce. R.31:1986, nr 112, s. 69; J. D y g d a l a, Biskupi chełmińscy epoki kontrreformacji i wczesnego oświecenia (1574-1772). W: *Z przeszłości diecezji chełmińskiej 1243-1992, pod red. M. B i s k u p a*. Toruń 1994, s. 33-34, 47-48; Słownik biograficzny kapituły warmińskiej. Oprac. zbior., Olsztyn 1996, s. 126-127 (K. K o p i c z k o).*

² *Hieronim Rozrażewski – biskup włocławski (1581-1600).* – S. L i b r o w s k i, *Biskup Hieronim Rozrażewski jako humanista i mecenas. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 11: 1965, s. 201-263 (zwl. s. 205-207); M. K o r o l k o, Poczet sekretarzy królewskich..., s. 79; H. K o w a l s k a, Rozrażewski (Rozrażewski) Hieronim. W: *PSB. T. 32: 1989-1991, s. 355-365; Zasługi dla Włocławka (XIII-XX wiek), pod red. M. W o j c i e c h o w s k i e g o*. Włocławek 1991. s. 179-181 (K. R u l k a); L. G r z e b i e Ń, *Biblioteka biskupa Hieronima Rozrażewskiego (1542-1600). Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T. 22: 1971, s. 61-168.**

swych sąsiadów – Marcina Kromera³ i Piotra Kostki, z których jeden miał być konsekratorem, drugi zaś współkonsekratorem. Myślał także o zaproszeniu biskupa krakowskiego Piotra Myszkowskiego⁴, który był jego krewnym⁵. Ponieważ konsekracja miała się odbyć w Niedzielę Palmową roku 1582, sędziwy biskup Kromer odmówił, obawiając się, że stan zdrowia nie pozwoliłby mu już na odprawienie męczących ceremonii Wielkiego Tygodnia, mimo, że Rozrażewski obiecał go odesłać rozstawnymi końmi. Nominat podejmował swych gości na sejmiku generalnym w Kole, skąd 3 kwietnia przybyli na ingres do Włocławka, gdzie 6 kwietnia stanął także biskup Kostka. Następnego dnia udzielił Rozrażewskiemu sakry biskupiej, przy czym asystowali za indultem papieskim zamiast dwóch biskupów opaci: kanoników regularnych laterańskich z Trzemeszna Aleksander Mieliński⁶ i cystersów koronowskich Wawrzyniec Zaliński⁷. Uroczystości kościelne odbyły się ku wielkiemu zbudowaniu wiernych przy licznych udziale szlachty z Korony i z Prus Królewskich oraz krewnych nowego biskupa⁸.

Piotr Kostka był upatrzony także na konsekratorkę biskupa wileńskiego Jerzego Radziwiłła⁹, ale ostatecznie sakry mu nie

³O Marcynie Kromerze zob. niżej przypis 20.

⁴Piotr Myszkowski (1505-1591), biskup kolejno plocki (1565-1577) i krakowski (1577-1591). Zob. A. J. Nowowiejski, *Plock. Monografia historyczna*, Plock 1930², s. 60; T. Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji plockiej*, Plock 1976, s. 56 (nr 47); R. Żelewski, *Myszkowski Piotr*. W: *PSB*. T. 22: 1977, s. 382-392.

⁵Korespondencja Hieronima Rozrażewskiego, t. 1 (1567-2.VII.1582), wyd. P. Czaplowski. Toruń, s. 431-432, nr 447 (*H. Rozrażewski do M. Kromera, Wolborz 1.III.1582*), s. 433-434, nr 450 (*H. Rozrażewski do P. Kostki, Wolborz 7.III.1582*), s. 434, nr 451 (*H. Rozrażewski do M. Kromera, Wolborz 7.III.1582*).

Matką biskupa Hieronima Rozrażewskiego była Zuzanna z Myszkowskich, córka kasztelana wieluńskiego Marcina i Zuzanny z Łaskich, bratanicy prymasa Jana Łaskiego.

⁶Aleksander Mieliński (1527-1584), opat trzemeszeński, biskup-nominat wendeński (inflancki) (1583-1584). Zob.: W. Dwo rz a c z e k, *Mieliński (Mieleński) Aleksander* W: *PSB*. T. 20: 1975, s. 774-775; M. K o r o ł k o, *Poczet sekretarzy królewskich...*, s. 74-75 (nr 149).

⁷Wawrzyniec Zaliński (Żaliński, Żaleński) (+ 1597) – opat koronowski, odbudował tamże kościół parafialny. Zob. K. N i e s i e c k i, *Herbarz polski*, T. 10. Lipsk 1845, s. 44; *Koronowo. Zarys dziejów miasta*. Bydgoszcz 1968, s. 26, 32-33.

⁸Korespondencja Hieronima Rozrażewskiego, t. 1, s. 449 nr. 481 (*H. Rozrażewski do M. Gerstmannna, Włocławek 9.IV.1582*), s. 451-452, nr 485 (*H. Rozrażewski do brata Stanisława, Włocławek ok. 15.IV.1582*), s. 452-453, nr 487 (*H. Rozrażewski do M. Kromera, Włocławek 21.IV.1582*).

⁹Jerzy Radziwiłł (1556-1600), biskup wileński (1581-1591), kardynał od 1583, biskup krakowski (1591-1600). Zob.: A. B a z i e l i c h, *Kardynał Jerzy Radziwiłł (1556-1600). Wybrane zagadnienia*. W: *Studia Historyczne*, pod red. M. Ż y w c z y Ń s k i e g o i Z. Z i e l i Ń s k i e g o. T. 1. Lublin 1968, s. 163-262; W. M ü l l e r, *Radziwiłł Jerzy*. W: *PSB*. T. 30: 1978, s. 229-234; R. R a b i k a u s k a s, *Die Begräbnisstätte Kardinals Georg Radziwiłł. Analecta Cracoviensia* T.27: 1995, s. 575-590.

wprost odmówić, chociaż bał się dalekiej i kosztownej podróży. Wyraził jednak nadzieję, że Radziwiłł zdecyduje się na któregoś z bliższych biskupów¹⁴. W kwietniu zdawało się, że „podróż inflancka zamieni się w warszawską”, gdyż biskup wileński myślał przyjąć konsekrację podczas sejmiku koronnego. Ostatecznie został konsekrowany w Wilnie przez nuncjusza papieskiego Alberta Bolognetiego¹⁵, który pod koniec roku przybył na Litwę¹⁶.

Współkonsekratorem był Piotr Kostka trzykrotnie. Po raz pierwszy u biskupa płockiego Piotra Dunina Wolskiego¹⁷, z którym się zaprzyjaźnił jeszcze w kancelarii królewskiej, a przyjaźń ta przetrwała czasy podkanclerstwa Wolskiego¹⁸. Toteż nominat zaprosił Kostkę jako asystenta na swą konsekrację do Wolborza w sierpniu roku 1578, a chociaż ten z powodu słabego zdrowia i licznych zajęć się wymawiał, nalegał w dalszym ciągu tak, że w końcu musiał ulec¹⁹.

---

teologów katolickich. T.1. Warszawa 1981, s. 340-341; T. K r a h e l, *Zarys dziejów (archi)diecezji wileńskiej. Studia Teologiczne Białostok, Drohiczyn, Łomża 5-6 1987-1988, s. 31 (nr 5).*

¹⁴ *Alberti Bolognetti, Nuntii Apostolici in Polonia epistolae et acta 1581-1582. Pars II (Anno 1583), ed. E. K u n t z e (Monumenta Poloniae Vaticana, VI), Cracoviae 1938, s. 91-92 nr 44 (J. Radziwiłł do A. Possevino, Ryga 2.II.1583); Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, rkp 1619 – Collectio epistolarum saeculi XV: Epistolae archetypae a variis personis Martino Kromer, s.361-362 (P. Kostka do M. Kromera, Lubawa 16.II.1583); Kronika benedyktynek chełmińskich, wyd. W. S z o ł d r s k i, *Miesięcznik Diecezji Chełmińskiej. R. 9:1937, s. 634.**

Jerzemu Radziwiłłowi zawdzięczał Mikołaj Kostka (*bratanek Piotra*) scholasterię wileńską, a po części i opactwo pelplińskie (Archiwum Secretum Vaticanum (ASV), *Acta Nuntiaturae Poloniae, vol. XXVII f. 257*).

¹⁵ *Alberto Bolognetti (1538-1585), biskup Massa maritima, nuncjusz papieski w Polsce (1581-1585), kardynał 1583. Zob.: L. B o r a t y Ń s k i, Studia nad nuncjaturą polską Bolognetiego (1581-1585), Kraków 1906; G. D e C a r o Bolognetti Alberto. W: Dizionario biografico degli Italiani. T. 11. Roma 1969, s. 313-316; Encyklopedia katolicka. T. 2. Lublin 1976, kol. 768 (J. B a z y d ł o); Acta Nuntiaturae Poloniae. T. 1. Oprac. H.D. W o j t y s k a. Romae 1990. s. 225-226.*

¹⁶ *Alberti Bolognetti Nuntii Apostolici in Poloniae epistolae...II, s. 690-700 nr 394 (A. Bolognetii do kard. A. di Como, Wilno 7.XII.1583); Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, rkp 308 – Codex chartaceus saeculi XVI: Litterae diversorum ad Reverendissimum/ Martinum Cromerum, s. 127/281/ (P. Kostka do M. Kromera, Lubawa 7.III.1583); t a m ż e, rkp 1619 – Collectio epistolarum saeculi XVI: Epistolae..., s. 429-431 (P. Kostka do M. Kromera, Lubawa 13.IV.1583).*

¹⁷ *Piotr Dunin Wolski (1531-1590), biskup płocki (1577-1590). Zob.: A.J. N o w o o - w i e j s k i, Plock..., s. 61, 305nn; T. Ż e b r o w s k i, Zarys dziejów ..., s. 56/nr 48; zob. niżej przypis 18.*

¹⁸ *Piotr Dunin Wolski podkanclerzem koronnym był w latach 1574-1576, a następnie przez rok kanclerzem (1576-1577). Zob.: Urzędnicy centrali i nadworni Polski XIV-XVIII wieku. Spisy. Oprac. zbior., Kórnik 1992, s. 55/nr 212/, 109 [nr 643].*

¹⁹ *Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztyynie (AAWO), Archiwum Biskupie (AB), Korespondencja biskupów (D) – sygn. AB-D 36: Petri Kostka Episcopi Culmensis ad Cromerum epistolae 1569-1593, f. 47-48 (Wąbrzeźno, 25 VIII.1578)*

Nie mógł oczywiście odmówić tej samej przysługi sąsiadowi Marcinowi Kromerowi²⁰, tym bardziej, że konsekracja jego odbyła się podczas sejmku w Warszawie²¹. Oto jak opisują tę uroczystość *Acta Kurii Warmińskiej*: „Gdy najprzewielebniejszy w Chrystusie ojciec i pan, pan Marcin Kromer, po śmierci najdosjowniejszego i najprzewielebniejszego pana, pana Stanisława Hozjusza²², Świętego Rzymskiego Kościoła kardynała, biskupa warmińskiego i wielkiego penitencjarza, z rozporządzenia papieża Piusa V²³ nastąpił na stolicy warmińskiej, 6-go dnia miesiąca grudnia roku Pańskiego 1579 w Warszawie w kościele bernardynów²⁴ podczas sejmku koronnego z rąk Stanisława Karnkowskiego²⁵ biskupa wrocławskiego otrzymał sakrę biskupią. Asystowali mu biskupi chełmiński Piotr Kostka i chełmiński Adam Pilchowski²⁶ w obecności kilku innych biskupów z najdosjowniejszym Janem Andrzejem Caligarim²⁷ nuncjuszem

²⁰ Marcin Kromer (1512-1589), biskup warmiński (1579-1589). Zob. H. Barycz, Kromer Marcin. W: PSB. T. 15: 1970, s. 319-325; T. Oracki, Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku. T., 1. Olsztyn 1984, s. 156-159; A. Wyczański, Między kulturą a polityką. Sekretarze królewscy Zygmunta Starego (1506-1548). Warszawa 1990, s. 255-256; Poczet biskupów warmińskich. Oprac. zbior. Olsztyn 1994, s. 113-119 (R. Marchwiński); Słownik biograficzny kapituły warmińskiej..., s.134-135 (A. Kopiczko).

²¹ Sejm zwyczajny w Warszawie 23.XI.1579-4.I.1580. Zob. W. Konopczyński, Chronologia sejmów polskich 1493-1793. (Archiwum Komisji Historycznej PAU, seria 2 t. 4 nr 33). Kraków 1948, s.142 (nr 86).

²² Stanisław Hozjusz (1504-1579), biskup kolejno chełmiński (1549-1551) i warmiński (1551-1579), kardynał od 1561. Zob.: W. Urban, Hozjusz Stanisław. W: PSB T. 10: 1962-1964, s. 42-46; H.E. Wyczański, Hozjusz (Hosius, Hosz, Hoze, Osius) Stanisław. W: Słownik polskich teologów katolickich. T.2. Warszawa 1982, s. 68-74; A. Wyczański, Między kulturą a polityką..., s.253; Poczet biskupów warmińskich..., s. 105-112 (R. Marchwiński).

²³ Pius V św. (Antonio Ghislieri) (1504-1572), papież od 1566.

²⁴ O świątyni tej zob.: W.F. Murawiec, Bernardyni warszawscy. Dzieje klasztoru św. Anny w Warszawie 1454-1864. Kraków 1973; D. Kaczmarzyk, Kościół św. Anny. Warszawa 1984; Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych, pod red. H.E. Wyczańskiego. Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 398-409 (W.F. Murawiec).

²⁵ Stanisław Karnkowski (1520-1603), biskup kujawski (1567-1581), arcybiskup gnieźnieński (1581-1603), prymas. Zob.: H. Kowalska, Karnkowski Stanisław. W: PSB. T. 12:1966-1967, s. 77-82; E. Ożorowski, Karnkowski Stanisław Jan. W: Słownik polskich teologów katolickich. T. 2, s. 262-266; M. Korolko, Poczet sekretarzy królewskich..., s. 66[nr 97]; Zastużenie dla Włocławka..., s. 77-79 (W. Kujawski); A. Bruździński, Działalność duszpasterska prymasa Stanisława Karnkowskiego. W: Folia Historica Cracoviensi, 3: 1996, s. 91-111.

²⁶ Adam Pilchowski (+1585), biskup chełmiński (1578-1585); zob.: H. Kowalska, Pilchowski (Pilchowski) Adam. W: PSB. T.26: 1981, s. 246-248; M. Korolko, Poczet sekretarzy królewskich..., s. 77 [nr 164].

²⁷ Giovanni Andrea Caligari (1527-1613), biskup Bertinoro, nuncjusz papieski w Polsce (1578-1581); zob.: L. Boratyński, J.A. Caligari – nuncjusz apostolski w Polsce 1578-1581. Kraków 1915; G. De Caro, Caligari Giovanni Andrea.

apostolskim, a najpobożniejszy i najjaśniejszy król Stefan²⁸ uświetnił uroczystością swą obecnością wraz z liczną rzeszą swych senatorów²⁹. Wkrótce potem również sam nuncjusz Caligari został uroczystie konsekrowany na biskupa, przy czym także Piotr Kostka asystował³⁰.

W: Dizionario biografico degli Italiani. T. 16. Roma 1973, s. 711-717; Encyklopedia Katolicka. T. 2, kol. 1279-1280. (J. B a z y d ł o); Acta Nunciaturae Poloniae. T.1. Oprac. H.D. W o j t y s k a. Romae 1990, s. 223-224.

²⁸ Stefan Batory (1533-1586), książę (wojewoda) siedmiogrodzki od 1571, król Polski i wielki książę Litwy 1575 (1576) - 1586.

²⁹ Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (AAWO), Archiwum Biskupie (AB), Akta Kurii (A) – sygn. AB-A 3: Acta Curiae Illustrissimi Martini Cromeri Coadiutoris postea Episcopi Varmiensis 1571-1580, f.469v; A. Eichhorn, *Der ermländische Bischof Martin Kromer als Scharifftsteller, Staatsmann und Kirchenfürst, Braunsberg 1868*, s. 348-349; *J.A. Caligari Nuntii Apostolici in Polonia epistolae et acta 1578-1581, ed. L. B o r a t y Ń s k i (Monumenta Poloniae Vaticana, IV), Cracoviae 1915*, s. 336 nr 181 (*J.A. Caligari do kard. A. di Como, Warszawa 8.XII.1579*).

³⁰ *Konsekrowany 10.I.1580 w Warszawie. Głównym konsekratorem był ówczesny biskup kujawski Stanisław Karnkowski, zaś współkonsekраторami biskupi: warmiński Marcin Kromer i chełmiński Piotr Kostka. – I.A. Caligari Nuntii Apostolici in Polonia epistolae et acta..., s. 355-356 nr 192 (J.A. Caligari do kard. A. di Como, Warszawa 12.I.1580); Acta Nunciaturae Poloniae. T. 1, s. 223.*